

אור לארבעה עשר

פרק ראשון פסחים

יז.

ואמר רב לקמן: אישכנש כהני שטירו רביעי בקדוש. אלמא יין ושמן דמשקי צית מטבחיה נינהו ומיעוטא ולי טומאת משקין דרצנן הא אחרת דלא גזור עליהו ואי נמי בטומאות דרצנן קא דניק להו חגי לכהני וכבר נגזרה טומאה על המשקין צימי חגי הנביא שהיה מלאשי כנסת הגדולה קשיא לרב דהא

אמר דכן ממש וכ"ש אי בדאורייתא קא משמע קשיא לרב והא ליכא למימר מדרצנן דללא כיוסף בן יועזר דלקרא לא פליג דמשמע דלית עלייהו טומאה אי דלאורייתא אי דרצנן: **מידי הוא טעמא אלא**

לרב כלום אחרת מקשה אלא לרב רב לא קשיא ליה האי לעולם חגי דרצנן דניק להו וכבר נגזרה גזירת טומאה על המשקין ולרב אליבא דיוסף בן יועזר לא תיקשי דרב משקי צי מטבחיה תני צעדותו של יוסף משקה המטבחיים דס ומיס אלא כל מה מאלו והשתא איכא משקה מדבחיא היין והשמן שהם משקה המוצא גזרו רצנן טומאה עלייהו והיינו דבסדר טומאות דהאי קרא איכא אוכל מטמא אוכל ומשקי מטמא משקה דמדרצנן טומאה עושה כיוצא בה: **מי רביעי וגנע כנפו**. אל הלחם דמשמע שהשך נגע בלחם דלחם היו ראשון מה שנגע בכנפו נגע בלחם דה"ל לחם שני: **טמא נפש**. קס"ד טמא מת שהוא אף הטומאה כשרין: **כל אלה**. כסדר שפיטנו טמא מת בלחם ולחם צמיד וכו': **מדהא לא אישכנש**. דלמרו ליה רביעי שרץ רביעי דכתיב ויאמרו אל ה' ויגו' יטמא הכה נמי לא אישכנש ואילו צמח שנגע בכנפו אמר להו דה"ל שמן חמישי ומשום הכי אמרי ליה טהור אלא לרב דלמר גבי שרץ נמי רביעי צמח מינייהו מאי שנא דלמרו ליה טהור: **קציון הן בטומאת** מם. ויודעים שהשלישי עושה זה רביעי ולא היו קציון בטומאת שרץ וסבורין שאין טמא עושה זה רביעי: **רביעי אמר**. לא היו קציון דרביעי בקדוש כלל וגבי מת שלישי בקדוש צמח מינייהו דהאי טמא נפש דקרא לאו טמא מת אלא מת ממש כלומר טומאת נפש ומת אפי' אצות ולחם אף וניד ראשון ויין שני ושמן שלישי: **ויען חגי ויאמר וגו'**. סיפיה דקרא וכן כל מעשה ידיה ואשר יקריבו שם טמא הוא: **בשלמא לרב**

רביעי בקדוש בעא מינייהו. פ"ה דנגע בכנפו היינו שרץ אל הלחם והלחם אל הניד וכו' וקשה ל"מ דמאי שנא דלא כל מאלל יהיה פירוש או אל כל מאלל יותר מכלום ועוד למה דחק שמואל לתוך צמח שנגע בכנפו לימא אל כל מאלל דוקא ועוד למה קורא הכתוב לשרץ כנף ועוד דמפרש

רבינא תמס רביעי בקדוש הכה שלישי שהלחם נעשה אף הטומאה כשנגוע צמח והא קיימא לן בהפסלת (גדה כח:)^א דכל דבר שאין לו טהרה במקוה אינו נעשה אף הטומאה מ"מ יס לומר דלן נעשה אף הטומאה היינו דווקא לטמא אדם וכלים אלא לאוכלין ומשקין נעשה אף הטומאה ומפרש^ב דהשך נגע בכנף ונעשה ראשון והכנף אל הלחם או אל הניד וחד משנן אל היין או אל השמן הרי משקה ואל כל מאלל הרי ארבעה ונקט סדר כנף מאלל משקה מאלל דלא צעי למינקט שיעשה כיוצא בו ולשמואל דייק מדכתיב כנפו^ג הרי חמס והשתא אחי שפיר לרבינא דלמר הכה שלישי שהכנף נגוע צמח נעשה אף הטומאה כדין כל הכלים: **אף**

ואין בקציון הן בטומאת שרץ רבינא אמר התם רביעי הכה שלישי ת"ש^ד ויען חגי ויאמר בן העם הוזה וכן חגי הוזה לפני נאם ה' וגו' בשלמא לרב היינו דכתיב טמא אלא לשמואל אמאי טמא איתמורי קא מתמה והא וכן כל מעשה ידיהם כתיב אמר מר זוטרא ואיתמא רב אשי מותר שקלקלו את מעשיהם מעלה עליהם הכתוב כאילו הקריבו בטומאה גופא רב תני משקי בית מטבחיה ולוי תנא משקי בי מדבחיא ללוי הניחא אי סבירא ליה כשמואל דאמר^ה דבן מלמא טומאת אחרים אבל טומאת עצמן יש להן משכחת לה דנגעי כולוהו בראשון אלא אי סבר ל' כרב דאמר דבן ממש היכי משכחת לה על כרחך בשמואל סבירא ליה ולשמואל הניחא אי סבר לה כרב דתני משקי בית מטבחיה אבל משקי בי מדבחיא אחריו נמי מיטמאו רביעי הוא דלא עביד חמישי הא שלישי עביד רביעי אלא אי סבר ליה כלוי דתני משקי בי מדבחיא מאי איריא רביעי דלא עביד חמישי אפילו שני ושלישי נמי על עבדי על כרחיך כרב סבירא ליה תניא כוותיה דרב תניא כוותיה דלוי תניא כוותיה דלוי דהם והיין והשמן והמים משקי בי מדבחיא שנטמאו בפנים והוציאן לחוץ כהורין נטמאו בחוץ והכניסו בפנים טמאין אינו והאמר רבי יהושע בן לוי משקי בי מדבחיא לא אמרו דבן אלא במקומן מאי לאו למעוטי נטמאו בפנים והוציאן לחוץ לא למעוטי נטמאו בחוץ והכניסו בפנים והא במקומן קאמר הכי קאמר לא אמרו דבן אלא שנטמאו במקומו תניא כוותיה דרב דהם והמים משקי בית מטבחיה שנטמאו בין בכלים בין בקרקע כהורין רבן

דלמר אישכנש כהני היינו דקרי למעשה ידיהם טמא: **איטמאיה קא מסמא**. מאחר שבקציון הן צלכות טומאה וכי כל מעשה ידיהם טמא הוא: **וכן**. לאו תמימה משמע: **שקלקלו מעשיהם**. לאחר זמן היה מתנבא שיקלקלו מעשיהן צבית שני בשאר עבירות: **וללוי**. דתני מדבחיא והכא כתיב יין ושמן דמטמאו הא ניחא אי סבר ליה כהא מילתא כשמואל דדכן דיוסף בן יועזר דכן מלמא אחרים הן אלא טומאת עצמן יש בהן משכחת לה להאי דכתיב אס יגע טמא נפש ככל אלה דקאמר יטמא דנגעו כולוהו בראשון ולא קאדרא קמא נקט ולא אישכנש כהני שבתחלה שאלם על הסדר ואמרו לו על האחרון לא יטמא מפני שהיין לא יכול לטמא לשמן שאין משקין צי מדבחיא מטמאין שום דבר ולבסוף שאלם אס יגע הטמא עצמו ככל אלה כלומר או צוה או צוה ואמרו ליה יטמא: **אלא אי סבר ליה כרב דאמר דבן ממש** איכי משכחת לה לעיל ואמר האי דלא הוי שיעוש משום דחמישי הוה והיין שהוא רביעי לא עביד ליה חמישי קשיא: **ולשמואל**. דלמר לא אישכנש ופריש למילתיה משום דחמישי הוה השמן דנגע בכנפו כתיב הא אי רביעי הוה האי שמן הוה טמא וכו' דמן היין קבלה אלמא משקין מטמאין אחרים: **הא ניחא אי**. תנא צעדותו של יוסף משקה מדבחיא אפי' אחריו נמי מטמאו היינו דפריש למילתיה לעיל ואמר האי דלא הוי שיעוש משום דחמישי הוה והיין שהוא רביעי לא עביד ליה חמישי אי הוה אי הוה יין שלישי הוה עביד ליה רביעי אלא אי תנא מדבחיא כלוי מאי איריא דפריש לעיל משום דחמישי הוה אפילו אי הוה יין שני שלישי לשמן לא עביד: **משקי צי מדבחיא**. כלומר כל אלו של קודש נקראין על שם מוצא כהן דס לזיקה ומיס ויין לנסך ושמן למנחות: **שנטמאו בפנים**. בעזרה והוציאן לחוץ ונפסלו ציוצא שאין ראויין עוד למנחה: **טבורין**. מלמא אחרים שהרי לא ירדה להן תורת טומאה מתחלה לטמא אחרים והן עצמן דלא טמאין כנצוצות חגי: **אלא נטמאו כהן**. קודם שיהא שם מדבחיא עליהן והכניסו לפנים טמאין ואפילו לטמא אחרים דטומאתן כבר ירדה בהן ומי לקשיה: **איני**. אירשא פריך דלמני הוציאן לחוץ וטורין ולא אמרינן תחול טומאה בלחם או באלו המשקין. נמצא הבשר ולד ראשון, והלחם והיין ולד שני, והמאכל והניד ושרא המשקין ולד שלישי, נמצאו כמו שאמר רבינא בטמא מת שלישי בעא מינייהו. ^א לשמואל שאמר במה שנגע בכנפו

הקידוש דמשמך דבריה הרבה. ושמואל אמר חמישי שאלן, ודייק מזה הכתוב שכתב בכנפו שמביא מנע דבר אחר באמצע יתר מאלו הארבעה שהוכרנו לעיל. שנמצאו חמשה דברים ולדבריה הכל החמישי בקדוש טהור, ולפיכך אמר לא אישכנש כהני. ומותרין מהאי קרא עליה דרב. ויאמר חגי אס יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא. פירוש אילו כולן באו מבח כנף הבד שנטמא שרץ, וחזר שאלן אם תהיה הכנף טמאה טומאת נפש. ונגע בו הבשר, נעשה בשר ולד ראשון, כי הטמא נפש הוא אב, דתנן אבות הטומאות השרץ ושכבת זרע וטמא מת וכו', ונגעו הלחם והניד ושרא המשקין בבשר, ונגעו בלחם או באלו המשקין. נמצא הבשר ולד ראשון, והלחם והיין ולד שני, והמאכל והניד ושרא המשקין ולד שלישי, נמצאו כמו שאמר רבינא בטמא מת שלישי בעא מינייהו. ^ב לשמואל שאמר במה שנגע בכנפו

(ב) דברי רבינו י"ע הגם בשלם 11 שאל רביעי בקדוש וכו' משקין נטמאו והוא פ"י בדברי המאן כדכתיב דשלישי צעי מינייהו וכו' וכו'.

(א) [לעיל טו, ג] ובעינינו קדש:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה רביעי בקדוש וכו' והא קיי"ל בהפסלת. שם לא מצינו כלום מזה וי"ל דמיומה סוף ערוזין קד ע"כ ע"י צ"ק כה ע"כ תוס' ד"ה קומיית: בא"ד שיהו י"ל. ע"י טורי אכן מניחם כג ע"ה ד"ה מת תוס':

מוסף תוספות

א. דלחם חשיב תרי. מוס' הלא"ש. ב. אל הלחם ואל הניד ואל היין ואל השמן שהיו דוקא זה וזה. שם. ג. דומיא דהני דהשמן נגע אל כל מאלל והשתא איכא חמישי. מוס' י"ל. ד. לקמן במילתיה דרבינא. מוס' הלא"ש. ה. אבל אירך קשיין. מ' הרי"ן. ו. נגזרה ל"ה למנות כל האוכלין לבד וכל המשקין לבד וסדירא דקרא הכי הוא בשר קדש היינו שרץ. מוס' הלא"ש. ו. ממש שהיה נשוא בו את השרץ. מוס' שאלן. ח. לא משמע מה שנגע בכנפו. מ' רבינו דוד. דהו"ל למיכתב ונגע כנפו. מוס' הלא"ש.

רבינו חננאל

ואמר רב אישכנש כהני, כלומר טעו הכהנים באמרו כי כל אלו כולם הוכריזו לא נטמאו. מכלל דטמאין הן, מכלל דבר כי היין והשמן שרץ משקין ומטמאין ואין אמר דכן ממש. ופרקינן מידי הוא טעמא אלא לרב, כלומר תקשה אלא דרב אדרב, הא בהדיא תני רב משקה בית מטבחיה דכן והן המים והדם כדבעין למימר קמא, אבל משקה בית מדבחיא, כגון היין שנטמא על המזבח והשמן שמקריבין עם הקמץ מיטמאין. ולא אמר בו שרץ דכן אלא טמא, וטעו הכהנים שאמרו אין טמא. וכשהוכרזו דברי רב דאמר אישכנש כהני והוצינו לבאר טעמו, לפיכך אמרו גופא רב אמר אישכנש כהני שהשכיר על מנע רביעי בשלישי בקדושה שהוא טהור ואינו חמישי פסול, ושמואל אמר חמישי בקדוש בעא מינייהו חגי הנביא והשיבוחו חלכה טהור. בשלמא לרב משכחת לה מן המקרא כי רביעי שאל חגי הנביא מן הכהנים, שנאמר הן ישא איש בשר קדש בכנף בגדו שנגע בו שרץ, ונגע הבשר בכנף בגדו הטמא, ונגע עוד הבשר בלחם או בניד או ביון או בשמן, ונגעו אלו אל כל מאלל. נמצא הכנף של בגדו שנגע בשר ולד ראשון, כי השרץ שהוא אב, ונמצא הניד בו ודל ראשון, והבשר שנגע בכנף ולד שני, ואילו הלחם והניד והמשקין הללו שנגעו בבשר ולד שלישי, והמאכל שנגע באילו נמצא ולד רביעי. ושאל ואמר להם הקידוש המאכל או לאו, וטעו והשיבו לא קדש. כלומר לא נפסל המאכל, והמכריח שעל המאכל לבדו שאלם באמרו הקידוש לשון חיד, ולא אמר

הקידוש דמשמך דבריה הרבה. ושמואל אמר חמישי שאלן, ודייק מזה הכתוב שכתב בכנפו שמביא מנע דבר אחר באמצע יתר מאלו הארבעה שהוכרנו לעיל. שנמצאו חמשה דברים ולדבריה הכל החמישי בקדוש טהור, ולפיכך אמר לא אישכנש כהני. ומותרין מהאי קרא עליה דרב. ויאמר חגי אס יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא. פירוש אילו כולן באו מבח כנף הבד שנטמא שרץ, וחזר שאלן אם תהיה הכנף טמאה טומאת נפש. ונגע בו הבשר, נעשה בשר ולד ראשון, כי הטמא נפש הוא אב, דתנן אבות הטומאות השרץ ושכבת זרע וטמא מת וכו', ונגעו הלחם והניד ושרא המשקין בבשר, ונגעו בלחם או באלו המשקין. נמצא הבשר ולד ראשון, והלחם והיין ולד שני, והמאכל והניד ושרא המשקין ולד שלישי, נמצאו כמו שאמר רבינא בטמא מת שלישי בעא מינייהו. ^א לשמואל שאמר במה שנגע בכנפו

(ב) דברי רבינו י"ע הגם בשלם 11 שאל רביעי בקדוש וכו' משקין נטמאו והוא פ"י בדברי המאן כדכתיב דשלישי צעי מינייהו וכו' וכו'.

1. הן ישא איש בשר קדש בכנף בגדו ונגע בכנפו אל הלחם ואל הניד ואל היין ואל השמן ואל כל מאלל הקדוש ויענו הכהנים ויאמרו לא: חגי ב יב יאמר חגי אס יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא: חגי ב יג יענו חגי ויאמר בן העם הוזה וכן חגי הוזה לפני נאם ה' וכן כל מעשה ידיהם ואשר יקריבו שם טמא הוא: חגי ב יד

רבינו חננאל (המשך) שמיכנס בין הכנף לבשר דבר אחר, הנה ארבעה ולדות הן: טמאין שלשה והרביעי פסול. נמצא לדברי שמואל דלא אשכנש כהני לא בראשונה ולא בשניה. אלא לרב אמאי טעו בראשונה ולא באחרונה. ופריך בקציון הן בטומאת מת כי הרביעי בטמא מת פסול הוא בקדש, ואין בקציון הן בטומאת שרץ, אינם יודעים כי יש רביעי בטומאת שרץ, אלא היו אומרים רביעי אינו טמא בטמא שרץ. בשלמא לרב דאמר אישכנש כהני ואמרו דהטמא טהור, היינו דמיקל לחון חגי הנביא ואשר יקריבו שם טמא הוא. כלומר מקריבין הטמא שהוא רביעי, ואומר כי טהור הוא, ואינם יודעים כי טמא הוא. אלא לשמואל דאמר חמישי בעא מינייהו, ובקציון הן בטומאת, למה אמר להם יקריבו שתי שמורות טמא הוא, חס ושלום אינו טמא. ואקשינן עליה כי בשבטם מדבר והלא מוכיחים, שנאמר וכן כל מעשה ידיהם, מכלל שכל מעשיהם רעים הם. ושנינו הכי קאמר הואיל ומעשיהן מוקלקלין ואשר יקריבו שתי שמורות טמא כללו טמא הוא. ומצאנו בתלמוד ארץ ישראל כסוף מסי' סוטה קרוב לזה הפירוש, מיהו פירוש מה שקבלנו וכתבנו מה שצינו. וירושלמי תמן אמרי' שתי שמורות שאל חגי הנביא את הכהנים, באחת השיבו כראוי ובאחת שלא כראוי, הן ישא איש בשר קדש וגו', כנף תחלה, בשר קדש שני, לחם וניד שלישי, יין ושמן וכל מאלל רביעי. רביעי בקדש בעא מינייהו, ואמרו לא, לא השיבו כראוי שהרביעי בקדש פסול. ויאמר חגי אס יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא. אם תהיה הכנף טמא נפש ונגעה בכל אלו יטמא, ויענו הכהנים ויאמרו יטמא השיבו כראוי. ואמרו שמא דר' יוחנן קודם שגזרו רביעי בקדש שאלם ובשמים כראוי השיבוהו, העיד על איל קמציא. פירוש איל קמציא דבי, שם ממין חגב שהוא טהור. משקה בית מטבחיה המים שמדיוחין (הקרבנים) [הקרבנים] בבית המטבחיה, רב היה שונה עדותו שהידי יוסף בן יועזר משקה בית מטבחיה דכן והן המים והדם והן המצוין תמיד בבית המטבחיים. ולוי היה שונה דברי יוסף בן יועזר משקה בית מדבחיא, והן המים והמים והיין והשמן, אכל טומאת עצמן יש בהן, ומוקמינהו למאכל דאמרו הכהנים לחני כי הוא טמא, לאו דנגעו ביין ושמן, ולא עליו אמרו טמא, אלא על מאלל דנגע בכנף בגדו ומשום הכי אמרו טמא. ורב ושמואל לא חזיקו אלא במשקה בית מטבחיה שהן הדם והמים, שזה אמר דכן ממש וזה אמר דכן מלמא אחרים, אבל ביין ובשמן הכל מודים דאחריו נמי מטמא. מדפישי שמואל בעא מינייהו ואמרי טהור מכלל שהרביעי והוא המאכל הוא מבח הכהן היין והשמן טמא הוא שנטמא ממנו. תניא כלוי דהם והמים והיין והשמן משקה בית מדבחיא לטמא בפנים וכו'. ואפי' שיעזר לחוץ בהטורין הן עומדין. ותניא כרב דהם והמים משקה בית מטבחיה שנטמאו בין בקרקע ובין בכלים טהורין.